

DEREGULACIJA I LIBERALIZACIJA TELEKOMUNIKACIJA U EU

II. dio: Novi regulatorni okvir

Irena Malbaša – mr. sc. Suzana Javornik Vončina, Zagreb

UDK 621.396.9
PREGLEDNI ČLANAK

Prikazuje se nastavak procesa liberalizacije telekomunikacijskog tržišta Europske unije započetog osamdesetih godina prošlog stoljeća. Sadrži pregled novog regulatornog okvira EU koji je stupio na snagu u svibnju 2003., s kratkim osvrtom na različitosti prema starome okviru, te na situaciju u telekomunikacijama u Hrvatskoj.

Članak daje pregled odredbi novog regulatornog okvira EU vezanog uz telekomunikacije koji je stupio na snagu u svibnju 2003., a rezultat je revizije starog deregulacijskog okvira iz 1998. opisanog u prvom dijelu serije. Sadrži kratak osvrt na različitosti prema starome okviru, kao i osvrt na hrvatsku regulativu u kontekstu značajki starog i novog deregulacijskog okvira EU.

Ključne riječi: Europska unija, telekomunikacije, liberalizacija, znatnija tržišna snaga, tržišno natjecanje, nacionalna regulatorna tijela.

1. UVOD

Telekomunikacijski sektor desetljećima je bio u rukama države, te uživao monopolistički položaj na tržištu sve do osamdesetih godina prošloga stoljeća, kada je Europska Komisija, kao prvi korak prema liberalizaciji tržišta, izdala Zelenu knjigu (*engl.* Green Paper) o zajedničkom tržištu telekomunikacijskih usluga i opreme. Već 1998. telekomunikacijsko je tržište diljem Europe uglavnom bilo liberalizirano¹.

Veliki tehnološki napredak u području telekomunikacija doveo je do potrebe za revizijom starog regulatornog okvira iz 1998., te je Europska unija nizom direktiva usvojila pravila za primjenu tržišnog natjecanja, tehnološku neutralnost, međusobno povezivanje i osnovnu uslugu u elektronskim komunikacijama. Te direktive zapravo predstavljaju temelj liberalizacije u sektoru telekomunikacija.

Novom regulacijom želi se postići jedinstven i elastičan pristup regulaciji elektroničkih komunikacijskih mreža i usluga. S tim u svezi uvodi se jedinstvenost telekomunikacija, javnog emitiranja i informatičkog sektora, te uvodi natjecanje u sva područja sektora. Nadalje, tamo gdje već postoji tržišno natjecanje, osigurava se samo dostupnost minimuma usluga po prihvatljivoj cijeni i zaštita potrošača (starom se regulatornom okviru prigovaralo, između ostalog, i zbog nedovoljne zaštite potrošača, a naročito u području usluga s dodanom vri-

jednošću. Pravna nesigurnost postojala je i u području zaštite privatnosti, tj. kako primijeniti opće propise o zaštiti potrošača u informatičkom društvu).

Ova se nova regulacija ne odnosi na sadržaj usluga koje se dobivaju preko elektroničkih telekomunikacijskih mreža korištenjem elektroničkih komunikacijskih usluga (kao što su sadržaji emitiranja, financijske usluge i sl.)

Novi regulatorni okvir stupio je na snagu 25. srpnja 2003., a sastoji se od [1]:

- Direktive 2002/21/EC Europskog Parlamenta i Vijeća o jedinstvenom regulativnom okviru za elektronske komunikacije, mreže i usluge (*Framework Directive*) i četiri posebne direktive:
- Direktive 2002/20/EC Europskog Parlamenta i Vijeća od 7. ožujka 2002. o ovlaštenju za elektronske mreže i usluge (*Authorisation Directive*),
- Direktive 2002/19/EC Europskog Parlamenta i Vijeća od 7. ožujka 2002. o pristupu te međusobnom povezivanju elektroničkih telekomunikacijskih mreža i pripadajuće opreme (*Access Directive*),
- Direktive 2002/22/EC Europskog Parlamenta i Vijeća od 7. ožujka 2002. o osnovnim uslugama i pravima korisnika koja se odnose na elektronske i komunikacijske mreže i usluge (*Universal Service Directive*),
- Direktive 2002/58/EC Europskog Parlamenta i Vijeća od 12. srpnja 2002. o osobnim podacima i zaštiti privatnosti u telekomunikacijskom sektoru (*Directive on privacy and electronic communications*).

¹ O tome više S. Javornik Vončina, I. Malbaša: "Deregulacija i liberalizacija telekomunikacija u EU", *Energija* br. 3, Zagreb, 2004.

Odredbe navedenih direktiva ne zadiru u ovlaštenja svake od država članica da poduzmu nužne mjere kako bi osigurale sigurnost, zaštitu javnosti, te u tom pogledu i pokrenule istragu, otkrivanje i kažnjavanje kriminalnih radnji, uključujući i propisivanje posebnih obveza pružateljima elektroničkih komunikacijskih usluga.

U skladu s odredbama odvajanja regulatornih i operativnih funkcija, države članice garantiraju neovisnost nacionalnih regulatornih tijela ili tijela koja osigurava-

ju nepristranost u njihovom odlučivanju. Potreba za neovisnošću ne zadire u institucionalnu autonomiju i obveze država članica koje proizlaze iz njihovog ustava, te odredbe o neutralnosti u skladu s njihovim zakonodavnim odredbama, a koje se odnose na individualno vlasništvo. Svaka strana koja sudjeluje kao subjekt u odlučivanju kod nacionalnog regulatornog tijela ima pravo žalbe tijelu koje je neovisno. To tijelo, barem u posljednjem stupnju, mora biti sud.

Glavne poluge novog regulatornog okvira su:

- regulatore osposobiti kako bi mogli ići ukorak s naprednim tehnološkim razvojem i promjenama tržišta
- smanjenje intenziteta regulacije kada tržište postane dovoljno konkurentno
- osiguranje pravnog lijeka na odluke nacionalnih regulatornih tijela, pri čemu tijelo koje odlučuje, barem u posljednjem stupnju, mora biti sud
- ojačati tržište EU jakim mehanizmima za koordinaciju
- pojednostavljenje pravila na tržištu (smanjenje golemog broja raznoraznih propisa – vidi tablicu 1.), ali ono ne smije ići na štetu potrošača
- poticanje tržišnog natjecanja
- zadržavanje obveze osnovne usluge

- novi regulatorni okvir treba i dalje pružati stabilnu regulaciju, kako bi sudionici na tržištu mogli investirati s povjerenjem
- povećanje broja radnih mjesta (što je jedan od najvećih ciljeva nove regulacije)
- tehnološka neutralnost
- primarnu odgovornost za ostvarivanje ciljeva novog regulatornog okvira imat će nacionalna regulatorna tijela (NRAs, engl. National Regulatory Authorities)
- novi regulatorni okvir treba pokrivati svu telekomunikacijsku infrastrukturu i pridružene usluge, te se temeljiti na zajednički provedenim konzultacijama (smatralo se da će to pomoći da novi regulatorni okvir bude "snažniji" od prethodnog, te tako i sposobniji za izazove veoma brzog razvoja tržišta i tehnologije)

Tablica 1. Pregled telekomunikacijskih direktiva starog i novog deregulacijskog okvira EU

Novi deregulacijski okvir	Stari deregulacijski okvir (propisi ukinuti novim direktivama)
FRAMEWORK DIRECTIVE	Direktiva 90/387/EEC o otvorenom pristupu mreži Odluka Vijeća 91/396/EEC, od 29. srpnja 1991. o uvođenju jedinstvenog europskog broja za hitne pozive
UNIVERSAL SERVICE DIRECTIVE	Odluka Vijeća 92/44/EEC od 5. lipnja 1992. o primjeni otvorenog pristupa mreži za najam vodova
ACCESS DIRECTIVE	Odluka Vijeća 92/264/EEC od 11. svibnja 1992. o uvođenju standardnog međunarodnog pristupnog telefonskog koda Direktiva 95/47/EC o TV standardima Direktiva 97/13/EC o koncesijama i dozvolama
AUTHORISATION DIRECTIVE	Direktiva 97/33/EC o međusobnom povezivanju Direktiva 98/10/EC Europskog parlamenta i Vijeća od 26. veljače 1998. o glasovnoj telefoniji
DATA PROTECTION DIRECTIVE	Direktiva 87/372/EEC GSM Direktiva 90/544/EC ERMES Direktiva 91/287/EEC DECT
UNBUNDLED LOCAL LOOP REGULATION	Odluka 97/710/EC S-PCS Odluka 99/128/EC UMTS Direktiva 97/66/EC o zaštiti podataka

Od samog početka liberalizacije telekomunikacija 1998., zabilježena je veća prodaja telekomunikacijskih usluga u Europi, i to za oko 24%; od 182 milijarde eura u 1999. prodaja je 2001. skočila na oko 225 milijardi eura. Sam je mobilni sektor povećao prihode za oko 32%. Potrošačima se ponudio širok raspon usluga i operatera, što je istodobno dovelo do padanja cijena. Cijene međunarodnih poziva smanjile su se za oko 40%, a nacionalni pozivi postali su jeftiniji za oko 50% [2].

2. DIREKTIVA O JEDINSTVENOM REGULATORNOM OKVIRU ZA ELEKTRONSKE KOMUNIKACIJE, MREŽE I USLUGE (FRAMEWORK DIRECTIVE)

Ova Direktiva ustanovljava regulatorni okvir za elektronske telekomunikacijske mreže i usluge. Također utvrđuje zadatke i status nacionalnih regulatornih tijela (njihovu neovisnost, postupanje, transparentnost), ustanovljava postupke kojima se osigurava usklađena primjena regulatornog okvira u svim državama Europske unije i uređuje pitanja povezana s dodjeljivanjem brojeva i pravom prolaza. Njome se ne zadire u obzeve nacionalnih prava glede usklađivanja s pravom Europske unije, te u odredbe Direktive o radijskoj opremi i telekomunikacijskoj terminalnoj opremi (1999/5/EC), koja je i dalje na snazi.

2.1. Nacionalna regulatorna tijela

Država članica treba garantirati neovisnost nacionalnih regulatornih tijela, kao i osigurati njihovu pravnu odvojenost i funkcijsku neovisnost od svih organizacija koje pružaju elektronske komunikacijske mreže, opremu ili usluge. Država članica koja zadrži vlasništvo ili kontrolu nad poduzećima koje pružaju elektronske komunikacijske mreže i/ili usluge, mora osigurati učinkovito strukturalno odvajanje regulatorne funkcije od aktivnosti koje proizlaze iz prava vlasništva ili kontrole, te osigurati da nacionalna regulatorna tijela provode zadatke iz svoje nadležnosti neovisno i transparentno. Što se tiče financiranja samoga regulatora, Direktivom o ovlaštenju za elektronske mreže i usluge (*Authorisation Directive*) predviđena je mogućnost da nacionalno regulatorno tijelo odredi naknadu koju će plaćati pružatelji elektronskih mreža i usluga koji imaju opće ovlaštenje za obavljanje tih usluga, a za potrebe financiranja nacionalnog regulatora. Naknade moraju biti ograničene isključivo na pokrivanje troškova funkcioniranja regulatora, kao što su troškovi međunarodne suradnje i harmonizacije, analize i nadzora nad tržištem, donošenje odluka, provođenje zakona i sl., te se mogu nametati poduzećima objektivno, transparentno i proporcionalno. Takav sustav financiranja ne smije narušiti tržišno natjecanje, niti prouzročiti velike barijere ulasku na tržište.

Nacionalna regulatorna tijela trebaju skupljati informacije od tržišnih subjekata kako bi učinkovito obavljala

svoje zadatke, te s tim u svezi mogu zahtijevati podatke koji su im potrebni za provjeru uvjeta koji se traže za opća ovlaštenja, prava korištenja radijskih frekvencija ili brojeva, za objavljivanje cijene i kvalitete usluga, za statističke potrebe, te analize tržišta. U svakom slučaju, nacionalno regulatorno tijelo bi trebalo obrazložiti s kojom svrhom se određeni podatak traži od pružatelja usluga. Što se tiče relevantnih podataka i informacija o pravima, uvjetima, postupcima, naknadama i odlukama, a koja se tiču općih ovlaštenja i prava korištenja, država članica mora osigurati da se te informacije objave na prikladan način i redovito ažuriraju, kako bi sve zainteresirane osobe lako i jednostavno došle do tih informacija.

Podatke treba skupljati i Europska Komisija, kako bi mogla udovoljavati obvezama u skladu s pravom Unije. Zahtjevi pri prikupljanju informacija moraju biti proporcionalni i ne smiju predstavljati nepotreban teret za poduzeća. Također, potrebno je osigurati javnu dostupnost prikupljenih podataka.

Nacionalna regulatorna tijela trebaju dodjeljivanje radijskih frekvencija provoditi u skladu s objektivnim, transparentim i nediskriminacijskim kriterijima, uzimajući u obzir demokratske, socijalne i kulturne interese koji se odnose na korištenje frekvencija. Ovdje je važno da raspodjela i dodjeljivanje radijskih frekvencija bude učinkovito provedeno.

Zadaci nacionalnih regulatornih tijela

Nacionalna regulatorna tijela trebaju unaprjeđivati tržišno natjecanje u nabavi elektroničkih komunikacijskih mreža i usluga, a posebno:

- kupcima, uključujući i one s posebnim potrebama, osigurati maksimalan izbor usluge, cijene i kvalitete;
- osigurati pouzdanost informacija, te spriječiti izigravanje tržišnog natjecanja u elektronskom komunikacijskom sektoru;
- osigurati poticanje učinkovitih investicija u infrastrukturu, te unaprjeđivanje inovacija;
- osigurati učinkovitu uporabu i dodjeljivanje radijskih frekvencija i brojeva;
- pridonijeti razvoju unutrašnjih tržišta kroz uklanjanje preostalih prepreka za nabavu elektroničkih komunikacijskih mreža i usluga u Europi, te se pobrinuti da poduzeća koja pružaju elektronske komunikacijske usluge postupaju na nediskriminirajući način;
- surađivati s drugim nacionalnim regulatornim tijelima, kao i s Europskom Komisijom na transparentan način kako bi se osigurao razvoj regulatorne prakse i usklađena primjena direktiva;
- promicanje interesa građana Europske unije kroz osiguravanje da svi građani imaju pristup osnovnoj usluzi (engl. *universal service*), kroz osiguravanje

visoke razine zaštite potrošača, a posebno osiguravanje prihvatljivih, jednostavnih, jeftinih postupaka za rješavanje sporova koji će se rješavati pred nezavisnim tijelom;

- osiguravanje visoke razine zaštite osobnih podataka i privatnosti, promicanje transparentnosti glede tarifa i uvjeta za korištenje javnih elektroničkih komunikacijskih usluga,
- zadovoljenje potreba posebnih društvenih grupa te osoba s posebnih potrebama, a osobito
- osiguravanje integriteta i sigurnosti javnih telekomunikacijskih mreža.

2.2. Transparentnost

Članak 7. Direktive zahtijeva od nacionalnih regulatornih tijela država članica da obavijeste Komisiju o regulatornim mjerama koje namjeravaju primijeniti u skladu s novim regulatornim okvirom, ukoliko te mjere mogu imati učinka na trgovinu između država članica, a odnose se na definiranje relevantnih tržišta, određivanje (ili neodređivanje) tvrtki sa znatnijom tržišnom snagom i proporcionalnost u ograničavanju tržišne snage tih tvrtki. Prema stavku 3. istoga članka, Komisija će u roku od jednoga mjeseca provjeriti mjere koje se namjeravaju provesti, te ako utvrdi da bi one mogle predstavljati prepreku tržišnom natjecanju ili ako je u dvojbi jesu li te mjere u skladu s pravom EU, naredit će njihovu odgodu i u roku od iduća dva mjeseca istražiti tržište. Tijekom tog razdoblja, Komisija će javno pozvati sve zainteresirane da daju svoje primjedbe. Nakon toga, ona ima pravo izmijeniti prijedlog te mjere ili zabraniti uvođenje mjere definirane tim prijedlogom. No, ako se Komisija ne očituje u navedenom roku, smatra se da je dala prešutan pristanak namjeri regulatora. Države članice trebaju osigurati učinkovite mehanizme kako bi pružatelji elektronskih komunikacijskih mreža i usluga protiv odluka nacionalnog regulatornog tijela, imali pravo na drugostupanjsko odlučivanje. Takvu odluku, barem u posljednjem stupnju, mora donijeti sud.

2.3. Računovodstveno razdvajanje i financijska izvješća

Države članice moraju zahtijevati od poduzeća koja pružaju javne telekomunikacijske mreže ili javne elektronske komunikacijske usluge, a koja imaju posebna ili isključiva prava u drugim sektorima osim telekomunikacijskog, da provedu računovodstveno odvajanje telekomunikacijske djelatnosti od onih drugih djelatnosti. Također se mora provesti i strukturalno odvajanje tih djelatnosti, uz mogućnost odustajanja od nametanja tih obveza poduzećima koja imaju godišnji prihod manji od 50 milijuna eura (to su, na primjer, elektroprivrede koje su izašle na tržište telekomunikacija). [3]

2.4. Znatnija tržišna snaga

Dok se prema regulatornom okviru iz 1998. smatralo da tvrtka ima znatniju tržišnu snagu ako ostvaruje 25% prihoda na relevantnom tržištu (samo se kao dodatnu mogućnost ostavilo regulatoru da, ovisno o situaciji na tržištu, odredi drukčije), novi okvir ovdje uvodi novinu: smatra se da poduzeće ima znatniju tržišnu snagu ako ono samo ili s drugim poduzećima ima takav dominantan položaj na tržištu da mu njegova ekonomska snaga omogućava da se na tržištu ponaša neovisno o konkurenciji, potrošačima i krajnjim kupcima. Kada nacionalno regulatorno tijelo utvrdi da dva ili više poduzeća na određenom tržištu imaju dominantan položaj, postupit će u skladu s pravom Europske unije te smjernicama za analizu tržišta i procjenu znatnije tržišne snage. Smjernice je objavila Europska Komisija u skladu s člankom 14. ove direktive. Kriteriji za takvu procjenu nalaze se u Dodatku 2. Direktive. Oni nisu navedeni taksativno, već predstavljaju svojevrsnu pomoć prilikom utvrđivanja znatnije tržišne snage (tu su npr. nedostatak natjecanja na tržištu, slični udjeli na tržištu, odsutnost viška kapaciteta, nedostatak tehnološkog napretka, visoke ulazne barijere, povezanost relevantnih poduzeća i sl.)

Kada poduzeće ima znatniju tržišnu snagu na određenom tržištu može se također odrediti da ono ima znatniju tržišnu snagu i na tržištu koje je blisko povezano s tim tržištem, ukoliko veze između ta dva tržišta omogućavaju da se tržišna pozicija na jednom tržištu protegne i na to drugo tržište, te tako učvrsti tržišna pozicija tog poduzeća.

S druge strane, kada nacionalno regulatorno tijelo zaključi da je tržište konkurentno, neće nametati niti zadržavati niti jednu od posebnih regulatornih obveza (ukinut će prethodno nametnute obveze, ako utvrdi da više ne postoji potreba za njima jer je tržište postalo dovoljno konkurentno) [4].

Kod donošenja odluke je li određeno tržište dovoljno konkurentno ili pak ono to nije, ključnu ulogu ima procjena znatnije tržišne snage. S tim u svezi Europska Komisija je izdala Smjernicu za analizu tržišta i procjenu znatnije tržišne snage², koja treba služiti nacionalnim regulatornim tijelima prilikom definiranja tržišta, procjene i određivanja znatnije tržišne snage, a sadrži i pravila postupanja u tim stvarima.

Definiranje relevantnog tržišta je od ključne važnosti, jer se učinkovito tržišno natjecanje može procjenjivati samo s obzirom na to tržište (pojam relevantnog tržišta odnosi se i na proizvode i usluge, i na teritorij na koji se proteže).

² Commission Guidelines on market analysis and the assessment of significant market power under the Community regulatory framework for electronic communications networks and services (2002/C OJ 165/03)

Ukoliko nacionalno regulatorno tijelo utvrdi da neki pružatelj usluga ima znatniju tržišnu snagu na određenom tržištu, može mu nametnuti barem jednu od regulatornih obveza [5]. Ključni kriterij prilikom određivanja mjera i nametanja regulatornih obveza je načelo proporcionalnosti, koje ima dobru podlogu u pravu Europske unije (ne ići dalje od onog što je nužno da se ostvari određena svrha).

Nakon što nacionalno regulatorno tijelo odredi mjeru, Komisija će provjeriti njezinu usklađenost s regulatornim okvirom i procijeniti njezin učinak na tržište.

Osim kad se radi o situacijama u kojima je potrebno što brže donijeti odluku (kad to, na primjer, zahtijevaju potrebe nacionalne sigurnosti, zaštite interesa korisnika i sl.), o predviđenoj mjeri, koja može imati znatniji utjecaj na tržište, nacionalno regulatorno tijelo mora provesti javnu raspravu na koju će pozvati sve zainteresirane da daju svoje primjedbe.

Slično tome, mogu se nametati određene obveze i pružateljima usluga koji nemaju znatniju tržišnu snagu, ali te su obveze drukčije prirode (npr. računovodstveno odvajanje kod poduzeća s isključivim pravima u drugom sektoru, obveze nužne za primjenu prenosivosti brojeva, zaštita okoliša, zaštita podataka i privatnosti, obveze prema međunarodnim ugovorima).

2.5. Rješavanje sporova

Nacionalno regulatorno tijelo će na zahtjev bilo koje od stranaka u postupku izdati obvezujuću odluku za rješavanje spora u najkraćem mogućem roku, a u svakom slučaju u roku od šest mjeseci (osim u iznimnim okolnostima), a država članica treba osigurati da stranke u postupku surađuju s nacionalnim regulatornim tijelom. Svaka odluka nacionalnog regulatornog tijela donesena u postupku rješavanja sporova će se objaviti, pazeći da se ne ođaju poslovne tajne. Navedenim postupkom ne zadire se u pravo stranaka da rješavanje spora povjere nadležnom sudu. Što se tiče rješavanja spora s međunarodnim elementom, kada postoji spor u okviru nadležnosti nacionalnih regulatornih tijela s područja dvije ili više država članica, primijenit će se sljedeći postupak: svaka stranka može se obratiti nacionalnom regulatornom tijelu, koje će s drugim nacionalnim regulatornim tijelima s područja tih država članica nastojati riješiti spor uključujući i postupak medijacije (mirno rješavanje spora) te će o tome obavijestiti stranke bez odgađanja. Ako niti nakon četiri mjeseca spor ne bude riješen, te ako se postupak ne vodi na sudu i ako stranke to zahtijevaju, nacionalna regulatorna tijela poduzet će sve mjere da se riješi spor.

2.6. Tržišno natjecanje

Provedba novih direktiva promijenit će uloge telekomunikacijskih regulatora i nacionalnih agencija za zaštitu tržišnog natjecanja. Naime, kad se radi o tržišnom

natjecanju općenito, kao regulator se u svim državama EU pojavljuje tijelo koje kontrolira razinu tržišnog natjecanja (slično tome, u Hrvatskoj postoji Agencija za zaštitu tržišnog natjecanja). Međutim, nacionalna regulatorna tijela koje države članice osnivaju prema regulatornom okviru za telekomunikacije jesu odvojeni regulatori od gore navedenih (slično tome, u Hrvatskoj će biti ustanovljena Hrvatska agencija za telekomunikacije³). Ciljevi ta dva regulatora su isti: poboljšati učinkovitost tržišta. U državama članicama EU odnos između ta dva regulatora se znatno razlikuje. Problemi dolaze do izražaja kada dođe do sukoba između ta dva autoriteta. Ova dva regulatora bi trebala surađivati na području razmjene informacija (pritom ne ugrožavajući njihovu tajnost), podijeliti zadatke na transparentan način, raditi na sprječavanju preklapanja poslovanja i surađivati u slučajevima obostrane nadležnosti. Cilj njihove suradnje je sačuvati resurse i osigurati tržišno natjecanje na najučinkovitiji način, a upravo se novim regulatornim okvirom za telekomunikacije nameće uska suradnja između nacionalnih regulatornih tijela međusobno, između nacionalnih regulatornih tijela i Europske Komisije, kao i između nacionalnih regulatornih tijela i regulatora za tržišno natjecanje [6].

2.7. Revizija

Europska Komisija povremeno treba provesti postupak revizije ove Direktive, te podnijeti izvješće europskom Parlamentu i Vijeću, a najkasnije u roku od tri godine nakon početka primjene ove Direktive. S tom svrhom, Komisija može tražiti informacije od država članica koje su one dužne dati bez odgađanja.

3. DIREKTIVA O OSNOVNIM USLUGAMA I PRAVIMA KORISNIKA KOJA SE ODNOSE NA ELEKTRONSKE I KOMUNIKACIJSKE MREŽE I USLUGE (UNIVERSAL SERVICE DIRECTIVE) [7]

U skladu s Direktivom o jedinstvenom regulativnom okviru za elektronske komunikacije, mreže i usluge (*Framework Directive*), ova se Direktiva odnosi na ponudu elektroničkih telekomunikacijskih mreža i usluga krajnjim kupcima. Njezina svrha je osigurati dostupnost kvalitetnih javnih usluga u cijeloj Europskoj uniji kroz učinkovito tržišno natjecanje, veći izbor, te poduzimanje odgovarajućih mjera kada potrebe krajnjih korisnika nisu zadovoljene. Njome se reguliraju prava krajnjih korisnika, te obveze poduzeća koja pružaju javne elektronske komunikacijske mreže i usluge. Određuje se minimalni skup usluga specificirane kvalitete na koje svi krajnji korisnici imaju pravo. Taj minimalni skup usluga treba osigurati po prikladnoj cijeni, a bez narušavanja tržišnog natjecanja.

³ Osnovana novim Zakonom o telekomunikacijama (NN 122/03)

3.1. Obveze država članica

Države članice moraju osigurati da usluge određene kvalitete budu dostupne svim krajnjim korisnicima na njihovom teritoriju uz prikladnu cijenu. S tim u svezi nacionalna regulatorna tijela mogu nametnuti određene obveze poduzećima (npr. osiguravanje da javne telefonske govornice zadovoljavaju potrebe krajnjih korisnika glede geografske pokrivenosti, broja telefona, da telefoni budu prilagođeni osobama s posebnim potrebama, da kvaliteta usluga bude odgovarajuće razine). Države članice trebaju osigurati da svi pozivi u javnim govornicama prilikom korištenja jedinstvenog pozivnog broja za hitne pozive "112" budu besplatni.

Velika se pozornost posvećuje posebnim mjerama za krajnje korisnike s posebnim potrebama, kako bi se i njima osigurao pristup javnim telefonskim uslugama, uključujući pristup uslugama hitnih službi, pretraživanja telefonskih imenika i sl.

Država članica može odrediti jedno ili više poduzeća koje će pružati osnovne usluge tako da cijeli nacionalni teritorij bude pokriven tom uslugom, a može i odrediti različita poduzeća od kojih svako poduzeće može pružati različite elemente te usluge. Prilikom pružanja osnovne usluge poduzeće se mora voditi načelima učinkovitosti, objektivnosti, transparentnosti i nediskriminacije.

3.2. Financiranje osnovne usluge

Troškovi poduzeća koje pruža osnovnu uslugu mogu se podmiriti iz dva izvora:

1. državnog proračuna, ili
2. posebnog fonda za tu namjenu.

Ukoliko nacionalni regulator utvrdi da ne bi bilo pravedno za pružatelja osnovne usluge da sam snosi sve troškove te usluge, on može, uz zahtjev tog pružatelja usluge, odrediti da svi pružatelji komunikacijskih usluga u tom financiranju sudjeluju, i to bez diskriminacije i na proporcionalan i transparentan način. U tom slučaju, država članica će ustanoviti mehanizam raspodjele navedenih troškova, a sve pod nadzorom regulatora.

3.3. Rješavanje sporova

Država članica mora osigurati izvansudsko rješavanje sporova između potrošača za sporove koji mogu proizaći iz ove direktive. Takvo rješavanje sporova ne smije biti skupo, treba biti ažurno, a sporovi se moraju rješavati poštujući načelo pravednosti.

4. DIREKTIVA O PRISTUPU I MEĐUSOBNOM POVEZIVANJU ELEKTRONIČKIH TELEKOMUNIKACIJSKIH MREŽA I PRIPADAJUĆE OPREME (ACCESS DIRECTIVE) [8]

Novi regulatorni okvir, između ostalog, donosi velike promjene u načinu na koji se određuju operatori sa znat-

nijom tržišnom snagom. Jedna od novih direktiva, Direktiva o pristupu i međusobnom povezivanju elektroničkih telekomunikacijskih mreža i pripadajuće opreme (*Access Directive*), uređuje pristup elektronskim komunikacijskim mrežama i uslugama, te njihovo međusobno povezivanje. Ona služi kao smjernica nacionalnom regulatornim tijelima pri osiguravanju međusobnog rada i tržišnog natjecanja, a primjenjuje se na sve elektronske komunikacijske mreže.

Dva su glavna područja direktive:

- a) prava i obveze poduzeća za pristup mrežama i međusobno povezivanje
- b) određivanje znatnije tržišne snage, te obveza za poduzeća sa znatnijom tržišnom snagom, i to počev od analiza tržišta kako bi se utvrdio stupanj tržišnog natjecanja, koje su osnova za utvrđivanje znatnije tržišne snage.

Ona se, nadalje, bavi odnosima između dobavljača mreža i usluga. Ne primjenjuje se na krajnje korisnike, već utvrđuje regulatorni okvir za odnose između dobavljača i usluga koje bi trebale dovesti do tržišnog natjecanja, međusobne povezanosti, te pogodnosti za korisnike.

Posebno se regulira pojam znatnije tržišne snage, i to s obzirom na:

- obvezu transparentnosti koja se odnosi na računovodstvene podatke, tehničke specifikacije, svojstva mreže, uvjete za opskrbu i korištenje i cijene;
- nediskriminaciju (jednake uvjete u jednakim okolnostima)
- obveze računovodstvenog razdvajanja. (Nacionalna regulatorna tijela također mogu zahtijevati od poduzeća da učini transparentnim svoje cijene)
- obveze pristupa i korištenja posebnih mrežnih usluga, koje sjedinjuju sve obveze koje su se mogle nametati prema starom regulatornom okviru (pristup, međusobno povezivanje i zakup vodova) i novodane obveze koje proizlaze iz nove definicije pristupa (obveze sada pokrivaju šire područje usluga, kao što su virtualne mrežne usluge i roaming).

Prema novom regulatornom okviru, znatnija tržišna snaga određuje se prema načelu dominacije i to prema pravu tržišnog natjecanja Europske unije, a kao rezultat toga ne smiju se nametati navedene obveze sve dok znatnija snaga na relevantnom tržištu nije ustanovljena, odnosno čak niti ako je ona ustanovljena, ali to svejedno nije dovelo do poremećaja u slobodi tržišnog natjecanja. Temelj te odredbe nalazimo u čl. 82. Ugovora o osnivanju Europske Zajednice⁴ (*..bilo kakva zlouporaba dominantnog položaja od strane jednog ili više poduzeća na zajedničkom tržištu zabranjena je, ukoliko ima učinka na trgovinu između država članica.*)

⁴ Consolidated version of the Treaty establishing the European Community (Official journal c 325 , 24 December 2002)

5. DIREKTIVA O OVLAŠTENJU ZA ELEKTRONSKE MREŽE I USLUGE (AUTHORISATION DIRECTIVE) [9]

Cilj ove Direktive je stvaranje tržišta za elektronske komunikacijske mreže i usluge kroz ujednačavanje i pojednostavljanje zakonodavnog okvira za odobravanje elektroničkih komunikacijskih mreža i usluga.

Odredbe ove Direktive odnose se na dozvole za sve elektronske mreže i usluge, bez obzira pružaju li se one javnosti ili ne. Međutim, te se odredbe samo primjenjuju na dodjeljivanje prava za korištenje radijskih frekvencija kada to korištenje uključuje izgradnju elektroničkih komunikacijskih mreža ili pružanje usluga uz naknadu.

Glavna novina sastoji se u uvođenju općeg ovlaštenja naspram pojedinačnih dozvola, međutim, posebni se uvjeti i dalje zahtijevaju za dodjeljivanje frekvencija i brojeva. Od zainteresiranih se poduzeća može zahtijevati samo podnošenje obavijesti o namjeravanom početku rada, ako su zadovoljeni uvjeti iz opće dozvole. Poduzeća više ne moraju ishoditi nikakvu odluku upravnog ili drugog tijela prije obavljanja djelatnosti koja proizlaze iz ovlaštenja, već nakon prijave mogu odmah početi obavljati djelatnost. S druge strane, sama prijava ne treba sadržavati ništa osim izjave pravne ili fizičke osobe nacionalnom regulatornom tijelu o namjeri obavljanja elektroničkih komunikacijskih mreža i usluga.

Opće ovlaštenje daje poduzeću pravo pružanja elektroničkih komunikacijskih mreža i usluga, te pravo dogovaranja međusobnog povezivanja s ostalim pružateljima usluga u EU.

5.1. Frekvencije i brojevi

Kada je to moguće, države članice moraju dodjeljivati frekvencija i brojeva uključiti u opće ovlaštenje, a svakom poduzeću koje već pruža usluge prema općem ovlaštenju, na zahtjev se moraju dodijeliti i ona prava za koja je potrebna posebna dozvola. Donošenje tih odluka nacionalna regulatorna tijela trebaju objaviti u najkraćem mogućem roku.

Dodatni uvjeti koji mogu proizaći iz općeg ovlaštenja mogu biti samo oni navedeni u Dodatku ove direktive, a odnose se na:

- financijsko sudjelovanje u financiranju osnovne usluge;
- mogućnost međusobnog pružanja usluga, te međusobno povezivanje mreža;
- dostupnost i prenošenje brojeva (prenošenje brojeva znači da korisnici imaju pravo zadržati broj telefona kada mijenjaju operatora);
- zaštitu privatnosti i zaštitu maloljetnika;
- obvezu emitiranja nekih televizijskih i radio programa;

- zahtjeve urbanističkog planiranja (povezani s korištenjem javnog ili privatnog zemljišta);
- zaštitu potrošača,
- ograničenja koja se odnose na emitiranje ilegalnog sadržaja.

Kada država članica želi ograničiti broj koncesija za radijske frekvencije, mora udovoljiti određenim uvjetima i postupcima, kao što su to npr. konzultacije sa svim zainteresiranim stranama, objavljivanje obrazloženih odluka, te periodična revizija postojećih ograničenja (kod takvih ograničenja nužno je voditi se kriterijima objektivnosti, transparentnosti, nediskriminacije i proporcionalnosti. Postupak se provodi javnim natječajem).

6. DIREKTIVA O ZAŠTITI PODATAKA (DATA PROTECTION DIRECTIVE) [10]

Svrha ove Direktive je poboljšanje zaštite privatnosti osobnih podataka, s obzirom na tehnologije za pružanje usluga u telekomunikacijskom sektoru. Nekoliko je novih načela razrađeno ovom Direktivom.

Za neželjenu poštu marketinškog karaktera (*spamming*), nova direktiva usvaja pravilo *opt-in*, što znači da korisnici moraju dati prethodno ovlaštenje ako žele primiti takvu poštu. Isto tako, trgovcima se daje pravo da adrese elektroničke pošte (e-mail adrese), koje su prikupili prilikom prodaje, koriste za daljnje obavještanje svojih kupaca, osim ako oni izričito ne isključe tu mogućnost (*opt-out rule*). Što se tiče podataka u prometu kojima se želi privući što veći broj korisnika elektroničkih usluga ili pružanje dodatnih usluga, također je usvojeno pravilo prethodnog ovlaštenja (*opt-in rule*).

Tzv. *cookies* (podatkovni element koji Web lokacija može poslati vašem pregledniku, a koji se tada može spremirati na vašem sustavu. Neke stranice Interneta upotrebljavaju cookies, kako biste bili bolje usluženi kada se vratite na lokaciju i ne mogu se upotrebljavati ako korisnik nije obaviješten o njihovoj svrsi, kao i mogućnosti da odbije elektronički uslugu [11]).

Osnovno pitanje koje se nameće novom Direktivom o zaštiti podataka je: mogu li državne vlasti zahtijevati od pružatelja usluga pohranjivanje podataka u prometu. Naime, određeni podaci mogu postati bitni za samo provođenje zakona (od sudskih postupaka, pa sve do zaštite nacionalne sigurnosti). Stoga je u Direktivi usvojena odredba kojom se takvi zahtjevi za zadržavanjem podataka mogu nametnuti isključivo od strane država članica, dakle nacionalnim zakonodavstvom, i to samo kada je to nužno i u skladu s načelima demokratskog društva. Međutim, zadržavanje podataka nikako se ne smije poistovjetiti s objavljivanjem podataka. Podaci se mogu objaviti samo na temelju dozvole suda, u jedinim postupcima. Ono se provodi od slučaja do slučaja, a sve u skladu s načelima Europskog suda za ljudska prava.

U odnosu na novu Direktivu o zaštiti podataka, Direktiva iz 1995.⁵ je poseban propis (*lex specialis*), pa se osnovna načela i definicije iz te Direktive primjenjuju i na elektronički telekomunikacijski sektor.

7. SITUACIJA U RH

U Hrvatskoj je, od svih sektora u vlasništvu države, najveći stupanj liberalizacije postignut upravo u području telekomunikacija [12].

Najvažniji pravni izvor koji u Hrvatskoj regulira područje telekomunikacija je Zakon o telekomunikacijama⁶ koji je Sabor donio 17. srpnja 2003., a koji je stupio na snagu 7. kolovoza 2003. Navedeni zakon zamijenio je Zakon o telekomunikacijama iz 1999.⁷, a hoće li donijeti neke veće pomake na području liberalizacije, uvelike ovisi i o donošenju velikog broja provedbenih propisa, bez kojih se liberalizacija tržišta neće moći provesti.

Za područje telekomunikacija ustrojena su i dva saborska odbora – Odbor za pomorstvo, promet i veze i Odbor za informiranje, informatizaciju i medije.

Novi zakon uvodi jedinstveno regulatorno tijelo, Hrvatsku agenciju za telekomunikacije. Agencija će naslijediti nekadašnje Vijeće za telekomunikacije i Hrvatski zavod za telekomunikacije, a ustrojena je kao samostalna, neprofitna i neovisna pravna osoba s javnim ovlastima. Za svoj rad odgovara Hrvatskom saboru, te je dužna surađivati s tijelima nadležnima za zaštitu potrošača i zaštitu tržišnog natjecanja. Agencijom upravlja peteročlano Vijeće Agencije, koje imenuje i razrješava Hrvatski sabor na prijedlog Vlade Republike Hrvatske.

Prema članku 13. Zakona, odluke Vijeća Agencije su konačne. Protiv odluka, rješenja i zaključaka Vijeća Agencije nije dopuštena žalba, ali se može pokrenuti upravni spor pred Upravnim sudom Republike Hrvatske. Ovo je u skladu i sa starim i s novim deregulacijskim okvirom. Direktiva o jedinstvenom regulatornom okviru od država članica zahtijeva uspostavu pravnog lijeka na odluke nacionalnih regulatornih tijela.

Prema čl. 3. st. 5. Zakona, inspekcijski nadzor u području telekomunikacija obavlja Ministarstvo. U državama članicama Europske unije, inspekcijski nadzor u nadležnosti je regulatora.

Zakonom iz 2003. godine promijenjena je koncepcija strukturiranja usluga, čime je napravljen zaokret u strategiji otvaranja i razvoja telekomunikacijskog tržišta. Telekomunikacijske usluge definirane su prema sadržaju neovisno o mediju i tehnologiji kojom se usluge pružaju, što nije bio slučaj u starom zakonu.

⁵ Directive 95/46/EC of the European Parliament and of the Council of 24 October 1995 on the protection of individuals with regard to the processing of personal data and on the free movement of such data

⁶ NN 122/03, 158/03, 177/03, 60/04

⁷ NN 76/99, 128/99, 68/01, 109/01

Grupirane su na usluge koje se obavljaju na temelju dozvole ili koncesije i usluge koje se obavljaju na temelju prijave. Osnovna promjena odnosi na nepokretnu mrežu, u kojoj se napušta koncesijski režim i uvodi uređenje pomoću dozvola, čime se uvodi model razvoja konkurencije temeljen isključivo na uslugama: za razliku od Zakona o telekomunikacijama iz 1999., zakon na snazi definira da se pravo obavljanja javne govorne usluge, davanja u najam telekomunikacijskih vodova, telekomunikacijske mreže ili njezinih dijelova, kao i radiodifuzijskih usluga i usluga kabela distribucije stječe na temelju dozvole ukoliko za njih nije potrebna uporaba radiofrekvencijskog spektra, odnosno na temelju koncesije ukoliko je za njihovo pružanje potrebna uporaba frekvencijskog spektra. Ovo je u skladu s novim deregulacijskim okvirom. Međutim, postupak dobivanja prava obavljanja ovih usluga kada za njih nije potrebna uporaba radijskog spektra nije izdavanje općih ovlaštenja, kako predviđa novi deregulacijski okvir, već pravna osoba treba podnijeti zahtjev čiji se sadržaj detaljnije propisuje pravilnikom, a Vijeće Agencije na temelju zahtjeva izdaje pojedinačnu dozvolu.

Prema članku 63. Zakona, za cijene usluga, koje obavlja davatelj usluga za kojeg je Vijeće Agencije utvrdilo da ima znatniju tržišnu snagu na tržištu javne govorne usluge u nepokretnoj mreži i na tržištu iznajmljenih telekomunikacijskih vodova, potrebno je pribaviti prethodnu suglasnost Vijeća Agencije. Cijene usluga tvrtki sa znatnijom tržišnom snagom na tržištu javne govorne usluge u nepokretnoj mreži i na tržištu iznajmljenih telekomunikacijskih vodova moraju biti utemeljene na načelima transparentnosti i troškovne usmjerenosti i za njih je potrebno pribaviti prethodnu suglasnost Vijeća Agencije. Ovo je usklađeno s odredbama starog deregulacijskog okvira, dok novi predviđa reguliranje cijena samo ukoliko dođe do poremećaja natjecanja na tržištu zbog zlouporabe znatnije tržišne snage.

Prema članku 66. Zakona, na svaku raspoloživu adresu, odnosno broj, koji je dodijeljen operatoru ili davatelju usluga primarnom dodjelom, plaća se naknada, na temelju izdanog računa, u korist Agencije. Način plaćanja i visina naknade za uporabu adresa i brojeva pobliže se propisuju pravilnikom koji donosi ministar, pri čemu visina naknade ne smije narušavati slobodno tržišno natjecanje.

Kao što je navedeno u prvom dijelu serije, svjetska trgovinska organizacija, WTO, jedna je od institucija koje usmjeravaju i sporazumima određuju svjetske tokove ekonomske integracije. Zastupnički dom Hrvatskog sabora donio je 2000. godine Zakon o potvrđivanju Protokola o pristupanju Republike Hrvatske Marakeškom ugovoru o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije, čime je naša zemlja postala članicom WTO-a i preuzela obveze koje se u području telekomunikacija mogu sažeti sljedećim navodima:

- uvesti mjere zaštite potrebne za osiguravanje slobodnog natjecanja

- omogućiti međusobno povezivanje
- opće obveze primjenjivati na načelu neutralnosti i transparentnosti
- osigurati dostupnost informacija o nacionalnoj regulativi i procedurama dodjele licenci
- postaviti neovisno regulatorno tijelo
- pošteno raspodijeliti nedostatne resurse
- osigurati osnovne usluge.

Sastavni dio navedenog Protokola je i Raspored specifičnih obveza u trgovini uslugama, među koje spada i trgovina telekomunikacijskim uslugama. Za osnovne telekomunikacijske usluge (izgradnja ili davanje u zakup fiksne telekomunikacijske infrastrukture za javnu i privatnu uporabu, javna govorna usluga, prijenos podataka komutacijom paketa i komutacijom kanala, teleks, telegraf, telefaks, usluge putem iznajmljenih privatnih vodova) monopol HT-a mora prestati 1. siječnja 2003. Dodatne telekomunikacijske usluge, kakva je npr. elektronička pošta, se samo do 1. siječnja 2001. moraju obavljati isključivo korištenjem infrastrukture HT-a. Slično, za usluge u pokretnoj mreži, prekogranično pružanje usluga i međunarodno povezivanje pokretnih mreža s ostalim mrežama u inozemstvu, od 1. siječnja 2001. nema ograničenja (osim navedenog monopola HT-a na pružanje usluge fiksne telekomunikacijske infrastrukture).

Zakon o telekomunikacijama sadrži odredbu koja je u koliziji s odredbom Protokola o pristupanju Republike Hrvatske Marakeškom ugovoru o osnivanju Svjetske trgovinske organizacije (WTO), potpisanog u Ženevi 17. srpnja 2000., te ratificiranog u Hrvatskom saboru 5. listopada iste godine. Samim pristupanjem WTO-u, Hrvatska se obvezala na ukidanje monopola u telekomunikacijama do siječnja 2003., no odredba Zakona o telekomunikacijama daje HT-Hrvatskim telekomunikacijama d.d. daljnji rok da "najkasnije do 1. siječnja 2005. omogućće drugim operatorima i davateljima usluga pristup svojoj izdvojenoj i lokalnoj petlji" kao i "pružiti usluge prenosivosti broja i predodabira operatora". Budući da u Hrvatskoj međunarodni ugovori koji su sklopljeni i potvrđeni u skladu s Ustavom i objavljeni, a koji su na snazi, čine dio unutarnjega pravnog poretka Republike Hrvatske, a po pravnoj snazi su iznad zakona⁸, eventualni sporovi rješavat će se ionako prema odredbama WTO-a. Također, postoji mogućnost da se u okviru WTO-a pokrene pitanje usklađenosti Zakona o telekomunikacijama s obvezama preuzetim potpisivanjem WTO-sporazuma.

Novi Zakon o telekomunikacijama usklađen je sa starijim deregulacijskim okvirom EU za telekomunikacije, a samo se u određenim dijelovima podudara s novim. Budući da RH još nije članica EU, nema niti obveze za potpunim usvajanjem novog regulatornog okvira, no želimo li što prije uhvatiti korak s Europom, trebali bismo uložiti malo više napora i na tom području.

⁸ čl. 140. Ustava RH

8. ZAKLJUČAK

Regulatorni okvir iz 1998. uspješno je izgradio uvjete za učinkovito tržišno natjecanje u telekomunikacijskom sektoru tijekom prijelaza iz monopolističkog u potpuno tržišno natjecanje. Rezultat njegove revizije je novi regulatorni okvir za elektronske komunikacijske mreže i usluge koji je, između ostalog, mnogo jednostavniji, pruža veću regulatornu stabilnost i transparentnost, drastično smanjuje ograničenja za ulazak na nacionalna tržišta kroz uvođenje općih ovlaštenja za pružanje usluga, a individualne dozvole i koncesije zadržane su samo u područjima gdje je to nužno (dodjeljivanje frekvencija i brojeva). Nadalje, upravo je njegova fleksibilnost ono što ga u mnogočemu čini različitim od njegova prethodnika. Što zapravo znači fleksibilnost? Njegove odredbe dopuštaju regulaciju samo do trenutka do kada je ona zaista i potrebna. Nakon što se na tržištu uvede i osigura natjecanje, moguće je od njega odstupiti, te se u potpunosti osloniti na opće propise Europske unije koji reguliraju tržišno natjecanje. Uvode se postupci za međusobne dogovore između regulatora država članica (nacionalna regulatorna tijela sada su obvezna surađivati međusobno, te s Europskom Komisijom o čimbenicima koji bi mogli utjecati na tržište), a Komisiji se daje pravo da zahtijeva od nacionalnih regulatornih tijela ukidanje mjera u područjima ključnim za funkcioniranje jedinstvenog tržišta. Isto tako, njegove odredbe zadiru samo ondje gdje je to najpotrebnije.

Telekomunikacijske usluge predstavljaju usluge od posebnog interesa za Europsku uniju, a usluge od posebnog interesa predstavljaju ključan element europskog društva [13]. Globalizacija trgovine i ubrzani tehnološki napredak predstavljaju sve veći pritisak tržišnom natjecanju na otvorenom tržištu.

U isto vrijeme, države članice i operatori trebaju pravnu sigurnost.

Već od osamdesetih godina prošlog stoljeća tržišta, tehnologije i potrebe korisnika se mijenjaju. Došlo je do liberalizacije, a najznačajniji faktor za uspješnu liberalizaciju (možemo reći i privatizaciju, budući da su veoma usko povezane) jesu jasni ciljevi telekomunikacijskog sektora, te usvajanje postupaka kako bi se ti ciljevi i ostvarili.

Oba deregulacijska okvira temelje se na različitim strategijama razvoja telekomunikacijskog tržišta i namijenjena su različitim tržišnim okolnostima.

Stari deregulacijski okvir namijenjen je uspostavljanju tržišnih odnosa u području nepokretne telekomunikacijske mreže i otvaranju telekomunikacijskog tržišta EU.

Novi deregulacijski okvir namijenjen je natjecateljskom tržištu na kojem su uspostavljeni stabilni tržišni odnosi. Državne vlasti često gledaju na privatizaciju kao na puko ostarivanje dodatnih dobrodošlih prihoda i pritom se ne obaziru na poticanje razvitka tržišta. Rezultat toga je često pretvaranje javnog monopola u privatni, a na štetu tržišnog natjecanja i razvitka sektora. Sve to dovodi do potrebe za reguliranjem ovog osjetljivog područja.

Novi regulatorni paket mjera za regulaciju u ovom sektoru sastoji se od ciljeva i regulatornih načela, postupaka za međusobnu suradnju na razini EU i instrumenata regulacije navedene u četiri posebne direktive. Regulatorne obveze svedene su na minimum. Opseg intervencije trebao bi se smanjivati kako se tržišno natjecanje bude povećavalo.

Jedan od glavnih razloga za uvođenje novog regulatornog okvira je smanjivanje postojećeg broja direktiva od nekih tridesetak na svega pet direktiva novog okvira. Više se također ne pravi razlika između fiksnih i mobilnih operatera, već između onih dominantnih i nedominantnih, ovisno o položaju na tržištu.

Od početka liberalizacije, tržišno je natjecanje na europskom telekomunikacijskom tržištu poticalo razvoj i inovacije, te povećavalo dostupnost mnogih usluga javnosti.

Prihvaćen je i usvojen jedinstveni pristup svim elektronskim komunikacijskim mrežama i uslugama (dok je stari okvir obuhvaćao samo telekomunikacije, novi se odnosi na *sve elektronske komunikacije*) neovisno o samoj vrsti tehnologije.

Sve u svemu, liberalizacija se na europskome tlu kreće u obećavajućem smjeru i sigurno je da je ovaj regulatorni okvir samo još jedna od stepenica. Sljedeći korak vjerojatno će se temeljiti na poboljšanju položaja samih korisnika usluga, nudeći im još veću mogućnost izbora.

LITERATURA

- [1] Directive 2002/21/EC of the European Parliament and of the Council on a common regulatory framework for electronic communications networks and services (Framework Directive) – Com(2000) 393
- [2] Eighth Report from the Commission on the Implementation of the Telecommunications Regulatory Package; COM(2002) 695
- [3] D. SABOLIĆ, “Načela deregulacije javnih industrijskih sektora – Nacionalne regulacijske agencije”, CIGRE, Šesto savjetovanje, Cavtat, 2003.
- [4] Commission Guidelines on market analysis and the assessment of significant market power under the Community regulatory framework for electronic communications networks and services (2002/C OJ 165/03)
- [5] Commission issues market power assessment Guidelines for electronic communications (http://europa.eu.int/comm/competition/liberalization/others/i02_1016_en.pdf)
- [6] Competition Authorities and Telecom Regulators: The Mix and Match of Competition, Ritva Suurnäkki (ritva.suurnakki@ficora.fi)
- [7] Directive 2002/22/EC of the European Parliament and of the Council on universal service and users' rights relating to electronic communications networks and services (Universal Service Directive) – Com(2000)392
- [8] Directive 2002/19/EC of the European Parliament and of the Council on access to, and interconnection of, electronic communications networks and associated services (Access Directive) – Com(2000)384
- [9] Directive 2002/20/EC of the European Parliament and of the Council on the authorisation of electronic communications networks and services (Authorisation Directive) – Com(2000)386
- [10] Directive 2002/58/EC of the European Parliament and of the Council concerning the processing of personal data and the protection of privacy in the electronic communications sector (Directive on privacy and electronic communications) – Com(2000)385
- [11] <http://www.ibm.com/privacy/hr/cookies/>
- [12] D. SABOLIĆ, “Načela deregulacije javnih industrijskih sektora – Zaštita tržišnog natjecanja”, CIGRE, Šesto savjetovanje, Cavtat, 2003.
- [13] Communication from the Commission: Services of general interest in Europe (2001/C 17/04)

DEREGULATION AND LIBERALIZATION OF TELECOMMUNICATIONS IN THE EU II Part: Regulatory framework

The paper gives an extension of the liberalisation process of the European Union telecommunication market that started in the eighties of the past century. It contains a review of new regulatory framework, which became active in May 2003, including a short review of differences regarding the old framework as well as the Croatian situation in telecommunications. The paper gives a review of regulations from a new regulatory framework of EU for telecommunications that became active in May 2003 and it is a result of revision of the old one from 1988 that was described in the first part of this paper. It contains a short review on differences compared to the old one as well as a review on Croatian regulation in the context of old and new EU deregulation framework characteristics.

DEREGULIERUNG UND LIBERALISIERUNG DES FERNMELDEWESENS IN DER EU II Teil: Neuer regulierungsrahmen

Es wird die Fortsetzung des in den achziger Jahren des vergangenen Jahrhunderts angefangenen Liberalisierungsprozesses des Fernmeldewesenmarktes Europäischer Gemeinschaft beschrieben. Der Inhalt bezieht sich auf die Übersicht des im Mai 2003 in Kraft getretenen Regelungsrahmens, und auf die Lage des Fernmeldewesens in Kroatien. Als Ergebnis der Überarbeitung des im ersten Teil dieses Fortsetzungsartikels dargestellten ehemaligen Rahmens aus dem Jahre 1998 stellt dieser neue Artikel eine Beschreibung der Bestimmungen des im Mai 2003 in Kraft getretenen an das Fernmeldewesen gebundenen Regelungsrahmens dar. Er beinhaltet einen kurzen Rückblick auf die Unterschiede gegenüber dem alten Rahmen, sowie an die kroatische Regelung im Zusammenhang mit den Merkmalen des alten und des neuen Deregulierungsrahmens der EU.

Naslov pisaca:

Irena Malbaša, dipl. iur.
Hrvatska elektroprivreda
Direkcija za pravne, kadrovske i opće poslove
mr. sc. Suzana Javornik Vončina, dipl. ing.
Hrvatska elektroprivreda
Sektor za poslovnu informatiku
Ulica grada Vukovara 37
10000 Zagreb, Hrvatska

Uredništvo primilo rukopis:
 2004 – 07 – 30.